

УДК 371.315

Олександр Грінченко

СИСТЕМА РОБОТИ З РОЗВИТКУ КРАЄЗНАВЧОЇ ОСВІТИ НА ХАРКІВЩИНІ

А Стаття присвячена розгляду системи роботи фахівців Харківської академії неперервної освіти з розвитку краєзнавчої освіти на Харківщині, створення навчально-методичного комплексу курсу «Харківщинознавство» та підготовки вчителів до його викладання. Обґрунтовані підходи до формування змісту і методики викладання краєзнавчого курсу.

Ключові слова: краєзнавча освіта, навчально-методичний комплекс, Харківщинознавство.

Александр Гринченко. Система работы по развитию краеведческого образования на Харьковщине.

А Стаття посвящена рассмотрению системы работы специалистов Харьковской академии непрерывного образования по развитию краеведческого образования на Харьковщине, создание учебно-методического комплекса курса «Харьковщиноведение» и подготовки учителей к его преподаванию. Обоснованы подходы к формированию содержания и методики преподавания краеведческого курса.

Ключевые слова: краеведческое образование, учебно-методический комплекс, Харьковщиноведение.

Alexander Hrinchenko. Work system of the local history education in Kharkiv region.

S This article is devoted to work system of development of the local history education in Kharkiv region and creation of educational and methodical complex for course «Kharkivschynoznavstvo» of specialists from Kharkiv Academy of continuous education and teachers training to its teaching. Approaches to shaping the content and methods of teaching local history course are based.

Key words: local history education, teaching complex, Kharkivschynoznavstvo.

Вступ. Одним із основних напрямів діяльності Харківської академії неперервної освіти є науковий і методичний супровід розвитку загальної середньої системи освіти Харківського регіону. Концептуальні документи, на основі яких формується освітній процес, вимагають якісно нових підходів до формування його змісту і структури задля досягнення основної мети – всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства [3]. Непересічне значення у виконанні цього завдання має краєзнавча освіта, адже людина усвідомлює себе особистістю, у природному, економічному, етнокультурному, соціальному середовищі, в якому вона живе.

Аналіз останніх літературних джерел. Нині спостерігаємо відродження краєзнавства в Україні. Практично в усіх регіонах країни створені навчальні посібники з історії та географії рідного краю. Глибокі теоретичні і практичні дослідження проблематики розвитку шкільного краєзнавства мають В. Корнеєв [4], О. Скуратович, М. Костиця та ін. Визначені об'єктно-предметна основа краєзнавчих досліджень, значення краєзнавчого підходу в шкільній освіті, зокрема у викладанні курсів географії та історії України. В той же час, розвиток шкільного краєзнавства залежить від вирішення низки завдань, зокрема, розроблення методичних підходів і створення на-

вчально-методичного комплексу викладання курсів краєзнавчого спрямування.

Метою статті є розгляд системи роботи фахівців Харківської академії неперервної освіти з розвитку краєзнавчої освіти на Харківщині, створення навчально-методичного комплексу курсу «Харківщинознавство» та підготовки вчителів до його викладання, а також обґрунтування підходів до формування змісту і методики викладання краєзнавчого курсу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз досвіду існування в школах регіональних курсів із вивчення рідного краю показує, що такі курси вивчають як у молодших, так і у старших класах. Вибір місця, побудови і форми вивчення краєзнавства залежить від забезпеченості регіону навчально-методичним комплексом, наявності єдиної концепції, а також чіткого визначення обсягу матеріалу, можливості здійснення міжпредметних зв'язків з іншими курсами.

У практиці сучасної школи є два підходи до вивчення свого регіону. Перший підхід – розподіл і локалізація регіональних знань, проблем в окремих темах навчальних предметів, на різних етапах навчання з наступним узагальненням на міжпредметній основі. Другий підхід передбачає створення єдиного багатоглядного навчального курсу. Це робить вивчення рідного краю системним, а отже, перспективнішим.

Саме такий інтегрований характер має спецкурс «Харківщинознавство». Цей краєзнавчий спецкурс має унікальні адаптаційні можливості оскільки виходить на проблеми, які лежать поза змісту інших шкільних дисциплін чи розглядаються ними фрагментарно.

Інтегрований краєзнавчий курс «Харківщинознавство» впроваджено в структуру шкільної освіти Харківської області на виконання наказу Головного управління освіти і науки Харківської обласної державної адміністрації та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку краєзнавства на період до 2010 року» [5] з 2001 року. Цей курс вивчається у 8 та 9 класах ЗНЗ.

Розробляючи спецкурс «Харківщинознавство», автори виходили з таких особливостей краєзнавства як самостійного предмета:

- інтегративний характер, що дозволяє формувати в учнів цілісне сприйняття регіону на основі глибших уявлень, отриманих при вивченні різних предметів;

- яскраво виражена виховна функція;

- вибір діяльнісного підходу в якості провідного, оскільки дослідницькі роботи школярів виходять за межі суто навчальних завдань і можуть мати суспільний інтерес.

Фахівцями Харківської академії неперервної освіти вже понад 12 років відпрацьовуються підходи до викладання інтегрованого краєзнавчого курсу «Харківщинознавство», розроблена програма [1], створений навчально-методичний комплекс, до якого входять навчальний посібник і робочий зошит для учнів 8–9 класів ЗНЗ, методичний посібник для вчителів. Підготовлено до видання хрестоматію з краєзнавчим матеріалом.

Навчальний посібник «Харківщинознавство» [7], рекомендований МОН України для використання у ЗНЗ, – це підручник нового покоління, автори якого прагнули забезпечити учням можливість повноцінного опанування краєзнавчого курсу. Зміст підручника відповідає цілям навчання, встановленим програмою і вимогами дидактики, а також містить необхідний ілюстративно-довідковий матеріал, питання і завдання для самоконтролю та рекомендації, необхідні для підвищення ефективності самостійної роботи учнів.

У робочому зошиті [8] запропоновано завдання різної форми та рівня складності, розроблені з урахуванням вимог компетентісного, особистісно зорієнтованого та діяльнісного підходів.

Методичний посібник для вчителів [6] містить поурочні плани з рекомендаціями щодо організації навчальної діяльності учнів з використанням інтерактивних технологій.

Програмно-методичне забезпечення краєзнавчого курсу «Харківщинознавство» утворює систему орієнтирів у практичній діяльності щодо викладання краєзнавства на якісно новому рівні, подолання проблемних моментів, які пов'язані з необхідністю пошуку особливих методик вивчення рідного краю.

Багатогранне і різноманітне життя рідного краю дає невичерпний цікавий матеріал для навчання і виховання школярів, допомагає поєднувати теорію з практикою. На уроках «Харківщинознавства», завдяки краєзнавчим спостереженням, дослідженням відбувається активне засвоєння учнями навчального матеріалу і набуття ними навичок, необхідних у житті.

Тому навчальна діяльність учнів обов'язково повинна бути спланованою і бути зрозумілою щодо мети і завдань, виконання дій, прийомів і способів. Учителю при підготовці до уроку повинен оптимально співвідносити між собою функції, виконані тією чи іншою групою методів, характер змісту досліджуваної теми, можливості учнів у засвоєнні матеріалу для того, щоб відібрати ті методи та засоби навчання, що дозволять у даних умовах формувати навчально-пізнавальну мотивацію й досягати поставлених цілей.

Якість викладання краєзнавства залежить від вирішення низки проблем і протиріч. У першу чергу це проблема оптимального добору, систематизації, структурування матеріалу з різних галузей краєзнавства при підготовці і проведенні уроків із використанням сучасних педагогічних технологій. Завданням теоретико-методологічної підготовки вчителів до викладання краєзнавчого курсу виступають шляхом упровадження сертифікованого фахового спецкурсу «Харківщинознавство». Методичні підходи до викладання спецкурсу полягають у перенесенні акцентів із запам'ятовування фактів на набуття досвіду добувати, переробляти інформацію, одержану з різних джерел, застосування знань і навичок, що більше відповідає потребам інформаційного суспільства. Важливим є не зміст навчання, а набуття досвіду добувати, переробляти інформацію, одержану з різних джерел. Це зумовлює зменшення питомої ваги готової інформації, зміну співвідношення між структурними елементами змісту на користь засвоєння учнями способів пізнання, набуття особистого досвіду творчої діяльності, посилення світоглядного компонента змісту [2].

Висновок. Можна стверджувати, що розроблення системи краєзнавчої освіти є важливим чинником створення громадянсько-педагогічного середовища в навчально-виховному процесі, що відкриває учням багатогранні складні взаємовідносини суспільства й особистості, задовольняє потреби в самопізнанні, самореалізації, сприяє формуванню якостей особистості та ціннісних орієнтацій на близьких і зрозумілих прикладах.

І, зрозуміло, що завданням розвитку краєзнавчої освіти є створення умови для всебічного розвитку особистості на засадах загальнолюдських і національних цінностей, формування в учнів активної соціальної та громадянської позиції, сприяння їх включенню у життя суспільства, розуміння значущості знань рідного краю для власного соціального становлення.

Література

1. Грінченко О. І. Методичні рекомендації до навчальної програми «Харківщинознавство» спецкурсу варіативної складової навчального плану ЗНЗ для учнів 8–9 класів [Електронний ресурс] / О. І. Грінченко, С. Л. Губіна. – КВНЗ «ХАНО», 2010. – Режим доступу : <http://edu-post-diploma.kharkov.ua/>
2. Грінченко О. І. Підготовка вчителів до викладання предмета «Харківщинознавство» / О. І. Грінченко, С. Л. Губіна, Л. І. Дух // Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія» / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : Майдан, 2012. – Вип. 45. – С. 131–134.
3. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, 2011. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/>
4. Корнєєв О. В. Методика шкільного географічного краєзнавства / О. В. Корнєєв. – Харків : Основа, 2007. – 144 с.
5. Постанова № 789 Кабінету Міністрів України від 10 червня 2002 р. «Про затвердження Програми розвитку краєзнавства на період до 2010 року» // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2002. – № 39. – С. 19–21.
6. Харківщинознавство : методичний посібник для вчителів / за ред. Л. Д. Покроєвої, Т. В. Дрожжиної, Харківська академія неперервної освіти. – Харків : Точка, 2013. – 340 с.
7. Харківщинознавство : навч. посіб. для учнів 8–9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / О. І. Грінченко, С. Л. Губіна, Т. В. Дрожжина та ін. ; за ред. Л. Д. Покроєвої, Т. В. Дрожжиної ; Харків. академія неперерв. освіти. – Вид. 4-е, переробл. й доповн. – Харків : Гімназія, 2013. – 448 с.
8. Харківщинознавство : робочий зошит для учнів 8–9 кл. загальноосвіт. навч. заклад. / О. І. Грінченко, С. Л. Губіна, Т. В. Дрожжина та ін. ; за ред. Л. Д. Покроєвої, Т. В. Дрожжиної, О. І. Грінченка ; Харківська академія неперервної освіти. – 2-ге вид., переробл. й доповн. – Харків : Гімназія, 2011. – 176 с.